

A tsuba legendája

(5. rész)

**Az ünnepi asztalra
macskamód ült le -
az elmúló esztendő...**

Issa

Különböző nemzetek, különböző civilizációk, különböző kultúrák ...

És a macskák mindenütt ugyanúgy ülnek gazdáikkal az asztalnál - úgy ünnep-, mint hétköznapokon. A jelenlegi macskámnak például saját zsámolya van a konyhaasztalnál, és kíváncsian ül rá: "Micsoda? Te eszel!". Igaz, a földön két tálban étel vár rá, amiből választhat.

És volt előtte volt egy másik macska, aki az asztal sarkán evett ... tejbegrízt. Persze, ilyen macskáknak nem szabad enni, mert az árt nekik! De azért valahogy mégis csak eléldégélt 19,5 évig ami több, mint szép életkor egy macskának...

"Fácán és krizantémok". *Tsuba*, Goto Mitsuakira tsubako mester szignójával, kb. 1816 – 1856.

Az egész felület nanako technikával keretezett.

Anyaga: shakudo, arany, ezüst, réz. Hosszúság 7 cm; szélesség 6,5 cm; vastagság 0,8 cm.

A fenti tsuba - hátoldala.

Nos, ez a bevezető, akárcsak az epigráf, ismét megmutatja, hogy minden különbözőségünkkel együtt, mi, emberek, "mindannyian egy hajóban evezünk" - egyformán szeretünk, egyformán gyűlölünk. Bár a természetföldrajzi körülmények nagyon erős nyomot hagynak a rajtuk felépülő kultúrákban. A japánok számára a szigeteiken való élet ilyen következménye volt a szélsőséges minimalizmus mindenben, és különösen a művészetben. S ez megjelent a *tsuba* készítőik készségeiben is. Az általuk birtokolt technológiák számosak voltak, s tökéletesen bírták őket, de mégis mindet egy fő cél vezérelt, hogy minimális eszközökkel a lehető legnagyobb hatást ériék el. Ráadásul ugyanúgy kellett dolgozniuk, mint ahogyan élniük is - nevezetesen "teljesen szélsőséges körülmények között".

A japánok hegyek, áthatolhatatlan bambuszbozótosok, mocsarak és hegyi patakok, tájfunok, vulkánkitörések és a mindennapos földrengések között élt mindenapjairól már szóltunk. Azonban a *tsubako* mestereknek kiváltképp nem volt könnyű dolguk - egy nagyon korlátozott méretű fémdarabon kellett létrehozniuk egy "beszélő képet". Ráadásul még lyukak is voltak rajta, így még kevesebb felület maradt a témához. Jó lenne, ha csak egy fő lyuk lenne a tsubákon a pengének, de akár három is lehet egyszerre, és eléggé meghatározott méretűek. Ezen felül pedig nem lehetett betölteni a *seppadai* felületét. Vagyis elvileg (ha nem veszünk tekintetbe mindenféle egzotikus tsubát), a mesternek csak a *ji* tere maradt, amely éppen a *seppadai* és a *mimi* - a *tsuba* széle - között helyezkedett el.

Tsuba; szabálytalan alakú sárkány. Szándékosan durva felületű, kalapált.

Anyaga: vas, arany. (Metropolitan Museum, New York).

Természetesen lehetséges volt "átlépni ezen a határon", hogy egy "alaktalan" tsubát készítsenek (és már láttunk ilyet a cikksorozat korábbi részeiben), de mindez nem jellemző. Az alapkonstrukció ez volt: van az él, itt vannak a lyukak a pengének és a kozukának aztán a mester megmutathatta, hogy mit tudott.

Ezért volt olyan fontos a japánok számára a *tsuba* felületkezelésének technológiája.

Vagyis - "Megvan az alap *tsuba* felület, mint mindenki másnak, a *tsuba* hagyományos és a lehető legegyszerűbb, de a kialakításának technológiája megmutatja, hogy ki a legjobb - még ezt is megengedhetem magamnak!"

Szóval, milyen *tsuba* felületkezelési technikákat használtak a japán mesterek eme kis remekművek elkészítéséhez?

- A legegyszerűbb a **Mikagi** technika volt - ez egy egyszerű polírozott felület, de a japánok nem nagyon szerették.

- A **Hari** technika ("tű") - úgymond japánosabb. Ennek lényege, hogy az így kezelt felület úgy nézett ki, mintha tűvel szurkálták volna össze.

- A **Naxi** ("körte") felületet finom és egyenletes textúrával borították.

- A **Godzame** (szalma szőnyeg) - a szalmafonásra emlékeztető felület.

- A **Kokuin** ("nyomtatás") technika forró felületen történő mintázást biztosított.

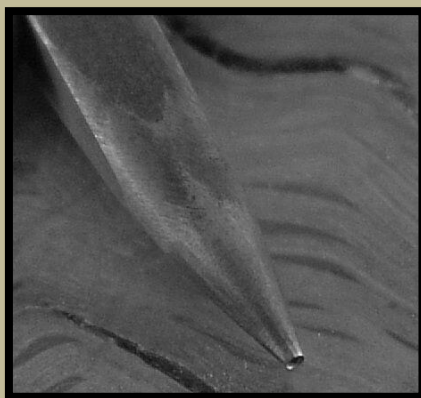
- A **Tsuchime** ("kalapált") felület, azaz a kalapácsnyomokkal ellátott felület nagyon népszerű és kedvelt volt a japánok körében.
- A **Yakite-sitate** ("égetés") - a felületet speciálisan megolvasztották.
- Az **Ishime** ("kőszemcse"), azaz a kő felületét imitáló, sokféle változatot felvonultató technika.
- A **Thyrimen-ishime** az, amikor a fém felülete úgy néz ki, mint egy ráncos szövet.
- A **Hari-ishime** - "tűvel átszúrt felület".
- A **Kava-ishime** - a "kava" jelentése bőr. Következésképpen a felület úgy néz ki, mintha bőrből készült volna.
- A **Gama-ishime** - varangybőrt utánoz.
- A **Tsuchi-ishime** - olyan felület, amely kalapács nyomait viseli.
- A **Cui-ishime** - egy éles véső nyomait viselő felület, és a barázdáknak fényesnek kell lenniük.
- Az **Orekuti-ishime** ezzel szemben tompa vésővel kezelt felület.
- A **Godzame-Ishime** - felülete fonott.

Mokko tsuba, nanako technikával díszítve.

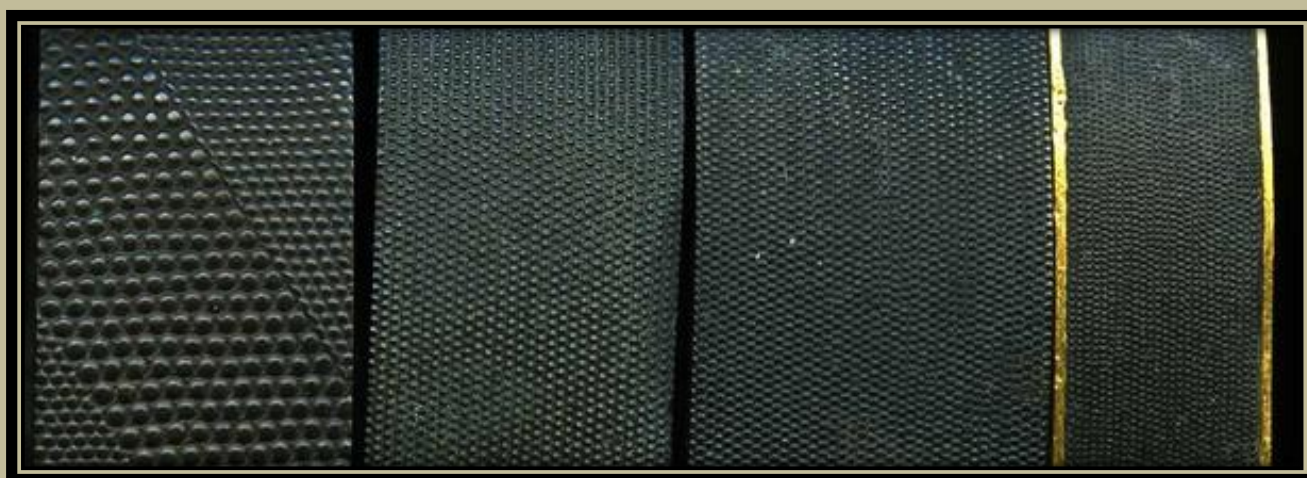
A leglenyűgözőbb azonban a *nanako* vagy "halikra"technika, amely Indiában és Franciaországban is ismert, de sehol sem ért el olyan magasságokat, mint Japánban.

Ritkán használták vason (és majd később megértjük, hogy miért!), De a színesfémből készült tsubákon nagyon gyakran látható. Lényege az, hogy a *tsuba* teljes felületét nagyon apró, a halak ikráira emlékeztető kiemelkedésekkel borítja. Ehhez volt egy speciális poncoló szerszám, amire a mester ráütött egy kalapáccsal, és így "beborította" ezekkel a félgömbökkel az összes szükséges felületet. Átmérőjük azonban 0,2 és 1 mm között lehetett. Maguk a nanakók a *tsuba* teljes felületét beboríthatták, csíkokban futhattak rajta körbe, de élesen körülhatárolt peremű négyzeteket vagy rombuszokat is elfoglalhattak.

Az olcsóbb *nanako* egy szerszámmal készült. A drágábbak - akár hárommal is.

Az elsőt a félgömb kialakítására tervezték, a második ezt mélyítette, és végül a harmadik poncolót, a legélesebbet használták arra, hogy a szélek élesen körülhatároltak legyenek. De egy tsubán több ezer ilyen pont volt, és mindet egyenként, nagy műgonddal alakították ki!

Különösen a XVII. századi daimyók számára. Ők találták ki ezt a stílust, amelynek már a neve is hangsúlyozta a célját - *daimyo-nanako*. Ebben a stílusban a *nanako* sávok sorai csiszolt fémcsíkokkal váltakoztak.

A *nanako-kin* technikát alkalmazták, amikor a felületet aranyfóliával borították, és a poncoló az aranyozott felületen dolgozott. De a japánok nem lennének japánok, ha csak ez kielégítené őket. Nem, az aranyozott felületet is úgy maratták, hogy az arany a mélyedésekben feloldódott, de a hegyek tetején megmaradt, és így az ötvözet fekete-lila felületén az "ikrák" meleg aranyfényben ragyogtak!

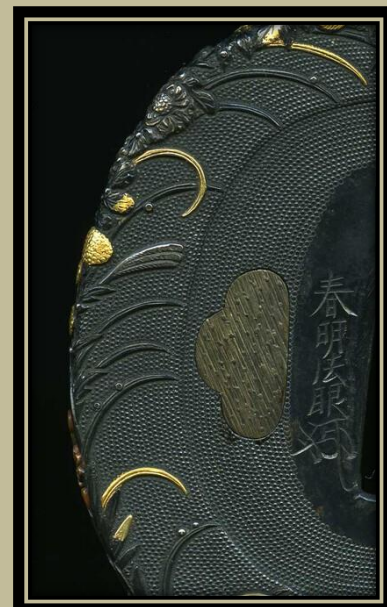
Nagyon ritka, domború *tsuba* amely egy európai rapier markolatkosarára emlékeztet.

Készítési idő: XVIII. század.

Anyaga: vas, lakk, arany, ezüst, réz. Átmérő: 7,8 cm; vastagság 1,7 cm; 56,7 g súlyú,

A japánok szerint ez egy nagyon kifinomult, bár egyszerű módja a *tsuba* kialakításának. Ezért tartották kiváltképp értékesnek a gazdag samurájok.

A legfontosabb dolog azonban az, hogy nagyon gyakran a *tsuba* felületének *nanako* szemcsékkel való bevonásával a munka csak elkezdődött. És külön-külön öntött és vésett emberek és állatok, tárgyak és növények figuráival egészítették ki.

"Sólyom és veréb". Nagyon eredeti *tsuba*, melynek felülete fát utánoz.

Hamano Masanobu mester aláírásával.

A *tsuba* felület készelésének egy eredeti módja a *neko-gaki* vagy "macskakarmolás" technikája volt. Egy éles szerszámmal a *tsuba* vagy *habaki* felületén, valamint a *kozuka* markolatának hátoldalán ferdén futó, és váltakozó mélységű hornyokat véstek, mintha egy macska belevágta volna éles karmait az anyagba.

Neko-gaki habaki.

Sőt, ahol a szerszám nyomok véget értek, és ahol a sorja megmaradt, azt nem távolították el, hanem meghagyták. Nyilván csak azért, hogy még egyszer hangsúlyozzák, hogy ezt nem a készítő tette, hanem egy macska!

A *yasurime* szintén ferde vonalakkból áll, amelyeket általában a japán kardok markolat tuskéjére reszeltek. De a tsubán is vannak ilyen vonalak, és például szélfúttá esőcseppeket jeleníthetnek meg, amelyeket *sigure*-nak neveztek.

"Krizantém az esőben". Gyártás ideje: 1615 – 1868.

Anyag: vas, *sentoku*, arany, ezüst, réz. Hosszúság; 8,3cm, szélesség 7,3 cm; vastagság 0,8 cm.

Ennek a tsubának a gyártási ideje: XVII. század.

Anyag: réz és bronz.

A szövési technikáról, a *mukade-zogan*-ról egy korábbi cikkben már meséltünk.

De ez a *tsuba* mégér annyit, hogy részletesebben is beszéljünk róla. A *simenava* ("rizsszalma kötél") stílusában készült. Ez egy fontos attribútum a sintó vallásban, amely megtisztulást és szentséget jelent. A híres japán parancsnok *Takeda Shingen*, aki életében egyetlen csatát sem veszített el, az ilyen köteleket amulettnek tekintette.

Természetesen ez is tükröződött a *tsubako* munkájában, aminek következtében ilyen "szótt" *tsuba* jelent meg, és még saját nevet is kapott a stílus – "*Shingen*".